

KOMUNIKAT

DOT. WSPÓŁPRACY Z EUROPEJSKĄ AGENCJĄ ŚRODOWISKA REALIZOWANEJ W GŁÓWNYM INSPEKTORACIE OCHRONY ŚRODOWISKA W 2024 R.

W 2024 r. ulokowany w Departamencie Monitoringu Środowiska GIOŚ, zgodnie z ustawą o Inspekcji Ochrony Środowiska, Krajowy Punkt Kontaktowy (KPK) ds. współpracy z EEA w ramach Europejskiej Sieci Informacji i Obserwacji Środowiska (EIONET) koordynował współpracę Polski z Europejską Agencją Środowiska. Merytoryczny wkład GIOŚ we współpracę w określonych tematach EIONET dotyczących środowiska i działań człowieka realizowany był przez KPK (oficjalnie nominowana do tej roli osoba w każdym kraju EEA) oraz innych pracowników DMS GIOŚ specjalizujących się w poszczególnych zagadnieniach. Ogółem realizacja współpracy z EEA obejmowała przede wszystkim: organizację struktury i pracy krajowej EIONET oraz kontrolę jej działań, przekazywanie do Agencji danych i informacji, udział w tworzeniu i opiniowanie działań, projektów i produktów EEA, wymianę doświadczeń z innymi krajami. Ponadto Dyrektor DMS i KPK pełnił funkcje odpowiednio członka i z-cy członka Zarządu EEA, i uczestniczą w jego pracach, związanych z zarządzaniem samą EEA i sprawami strategicznymi.

Zapewniono bieżące funkcjonowanie sieci EIONET, obejmującej kilkanaście instytucji i ponad 30 ekspertów. W realizację zadań odpowiednio włączano także jednostki spoza sieci. Wiązało się to także z realizacją licznych zadań o charakterze administracyjno-zarządczym w zakresie procedur krajowych, jak i systemu informatycznego EEA. Realizowano w ramach struktur EIONET w Polsce wymianę informacji i wiedzy nt. działań na poziomie EEA i na poziomie kraju oraz odnośnie do prac z zakresu tematyki dotyczącej środowiska i powiązanej z jego stanem dobrej jakości życia. Ponadto z pozycji KPK udzielano niezbędnego doradztwa ekspertom w kraju.

Rok 2024 był kolejnym rokiem testowania zmian w sieci EIONET, w ramach kontynuowanego przez EEA procesu modernizacji, całkowicie zmieniającego utwierdzone i rozwijane przez blisko 30 lat rozwiązania. Obowiązujące w ostatnim okresie przed modernizacją główne 24 tematy współpracy dotyczyły: jakości powietrza, zanieczyszczeń przemysłowych, emisji gazów cieplarnianych, emisji do wód, jakości wód śródlądowych, zasobów wód śródlądowych, wód i gospodarki morskiej, gleb, różnorodności biologicznej, lasów, pokrycia terenu, użytkowania terenu, energii, rolnictwa, transportu, hałasu, odpadów, gospodarki o obiegu zamkniętym, oddziaływania i adaptacji do zmian klimatu, zdrowia, systemów informacji o środowisku, zintegrowanych ocen stanu środowiska, scenariuszy i prognoz, komunikacji społecznej. Od końca 2023 r. zmodernizowana struktura zawiera 12 większych, bardziej przekrojowych tematów oraz powiązane z częścią z nich szczegółowe podtematy, stanowiące dodatkowe, nowe poziomy struktury sieci.

Nowe główne tematy to m.in. systemy zaopatrzenia w żywność, emisje gazów cieplarnianych w połączeniu z systemami zaopatrzenia w energię, systemy mobilności, systemy lądowe, czy wreszcie rozszerzona tematyka zdrowia integrująca m.in. kwestie jakości powietrza, hałasu, narażenia na substancje chemiczne. Istotą modernizacji jest zwrócenie uwagi na konieczność bardziej przekrojowego podejścia do ocen stanu środowiska i dostrzegania wzajemnych relacji między elementami środowiska, działaniami człowieka oraz między środowiskiem a człowiekiem, a także uzyskanie większego zaangażowania krajów we współtworzenie wiedzy z EEA. Kluczowym wyzwaniem roku 2024 pozostawało zatem zapewnienie ciągłości współpracy oraz podjęcie nowych tematów w nadal nie w pełni operacyjnej nowej strukturze tematycznej, dla której EEA nie zapewniła jeszcze wymaganych procedur, narzędzi i zasad.

W praktyce również w 2024 r. funkcjonowano w 2 równoległych sieciach, utrzymując na poziomie krajowym dotychczas wypracowane kontakty eksperckie. W ramach modernizacji EEA kontynuowała

także prace nad zmianą narzędzi informatyczno-komunikacyjnych dla realizacji współpracy. Polski KPK proponował usprawnienia w odpowiedzi na pojawiające się na bieżąco problemy oraz zgłaszał potrzeby krajowe, związane m.in. z kwestią dostępu do nowego systemu oraz określonych funkcjonalności.

Zgodnie z nowym podejściem EEA do konsultowania Dokumentu Programowego (DP), oczekuje ona wyłącznie wspólnego stanowiska wszystkich KPK, zamiast uwag z poszczególnych krajów. Polski KPK opracował i przekazał opinie do DP 2025-2027 oraz uczestniczył we wspólnych uzgodnieniach. Ponadto, poprzez stały kontakt elektroniczny na bieżąco zgłaszał EEA uwagi i wnioski odnośnie do zakresu zadań EIONET w 2024 r., sposobu ich realizacji, narzędzi współpracy. Wymieniał się także pisemnie informacjami i sugestiami z innymi państwami. Ponadto, podczas regularnych spotkań Krajowych Punktów Kontaktowych uczestniczył w dyskusji dot. działań Agencji, współpracy i zakresu prac do realizacji na poziomie krajowym. Prowadzono także regularne rozmowy on-line między KPK a wyznaczonym dla Polski pracownikiem EEA na spotkaniach roboczych dedykowanych wybranym zagadnieniom efektywności współpracy.

W zakresie spotkań rok 2024 był kolejnym zdominowanym przez tryb on-line. Szczególnym wyzwaniem była liczba organizowanych przez EEA webinarium tematycznych.

Dyrektor DMŚ uczestniczył we wszystkich 3 spotkaniach Zarządu EEA, w tym w trybie on-line w spotkaniu hybrydowym i w spotkaniu zdalnym. Agencja standardowo zorganizowała 3 główne kilkudniowe spotkania dla KPK, w tym jedno w trybie on-line, w których aktywnie uczestniczył polski KPK. Czerwcowe spotkanie w Kopenhadze połączone zostało ze wspólnym seminarium z Zarządem EEA i Komitetem Naukowym. Dwuosobowa delegacja DMŚ GIOŚ, zgodnie z rolami KPK i członka Zarządu EEA, aktywnie uczestniczyła w dyskusjach dot. kierunków prac EEA i EIONET w świetle Strategii EEA i EIONET do 2030 r. Po seminarium spotkała się także z Dyrektorem Wykonawczą EEA, w celu omówienia, zgodnie z jej życzeniem, priorytetów polskiej prezydencji w Radzie UE i możliwości jej wsparcia przez EEA. Dla poziomu KPK Agencja zorganizowała też w ciągu roku dodatkowo szereg krótszych webinarium, dotyczących m.in. narzędzi komunikacyjno-informacyjnych dla EIONET oraz raportu o stanie środowiska Europy i prognozach jego zmian SOER 2025, gdzie polski KPK zabierał głos.

W zakresie poszczególnych tematów EIONET organizowane były spotkania dotychczasowych krajowych centrów referencyjnych oraz inne spotkania eksperckie. Część z webinarium dedykowana była nowopowstałym grupom roboczym skupiającym wybrane tylko kraje bez Polski lub była prezentacjami nowych produktów Agencji. Na około łącznie 60 spotkań tematycznych on-line zapewniono udział odpowiednich pracowników GIOŚ lub jednostek zewnętrznych w ponad połowie, w tym także uzgadniając stanowisko strony polskiej na wymagające tego obrady. Nadal trudnością była częstotliwość spotkań oraz niejednolite procedury rejestracji i udostępniania materiałów przez EEA. W wybranych spotkaniach tematycznych, z uwagi na ich zakres, wziął udział KPK, co stanowiło kolejne dla KPK zadanie. KPK zapewnił też udział strony polskiej w 8 z 9 fizycznych spotkań tematycznych w 2024 r. W 2 z nich uczestniczył KPK, bezpośrednio realizujący podlegające obradom prace. W pozostałych brali udział inni pracownicy DMŚ GIOŚ lub eksperci innych instytucji, którzy uzgadniali z KPK stanowisko na spotkania i sprawozdania. Nieobsadzenie jednego spotkania wynikało z braku zainteresowania zaproszonej instytucji. W przypadku 1 spotkania hybrydowego, z preferencją udziału fizycznego, zapewniono uczestnictwo strony polskiej poprzez zdalny udział KPK w dostępnych sesjach on-line, z uwagi na brak możliwości fizycznego wydelegowania przedstawiciela. Należy dodać, że w przypadku spotkań fizycznych Agencja zapewnia refinansowanie udziału (standardowo 1 reprezentant na kraj).

Ogółem spotkania w roku 2024, podobnie jak w ubiegłym, stanowiły kluczowy element współpracy, wymagający od krajów znacznie większych nakładów pracy i czasu niż w erze przed rozpowszechnieniem webinarium. Pozwoliły na wymianę wiedzy i opinii odnośnie do m.in. modernizacji i priorytetów współpracy, wyzwań związanych z potrzebami wiedzy dla wsparcia polityki działań na poziomie UE, sprawozdawczości, tworzenia ocen dot. środowiska oraz odnośnie

do konkretnych produktów tematycznych EEA. W zakresie zintegrowanych ocen stanu środowiska kluczowe było omawianie wkładu krajowego do raportu o stanie środowiska Europy i prognozach jego zmian SOER 2025, postępów prac nad raportem oraz wstępnych planów związanych z jego promocją. Ponadto szczególnie eksplorowaną tematyką były m.in. kwestie dot. gospodarki o obiegu zamkniętym i efektywnego gospodarowania zasobami, emisji gazów cieplarnianych i dekarbonizacji, wód, adaptacji do zmian klimatu, systemów zaopatrzenia w żywność, hałasu, tworzenia ocen prognostycznych, w tym identyfikacja trendów i zagrożeń, które mogą wpłynąć na środowisko w przyszłości.

Kluczowym zadaniem w roku 2024 były prace nad częścią krajową raportu o stanie środowiska Europy i prognozach jego zmian SOER 2025. Objęło to tworzenie opisów do części dot. stanu środowiska, sytuacji społeczno-gospodarczej oraz systemów zaopatrzenia w żywność, energię i transport. KPK zorganizował wieloetapowy i rozłożony w czasie proces pozyskania w kraju niezbędnych informacji oraz prowadził bieżącą współpracę z odpowiednimi jednostkami. Bezpośrednio przeszukiwał źródła. Opracował szereg wkładów. Prace kontynuowane są w roku 2025.

Proces konsultacji w kraju KPK zorganizował dla około 50 różnych produktów EEA. Były to najczęściej różnego rodzaju opracowania, w tym oceny dot. stanu środowiska, oddziałujących presji i wpływu środowiska na człowieka, prezentowane w formie raportów-publicacji lub krótkich materiałów o tematyce przekrojowej albo koncentrującej się na danych elementach środowiska lub sektorach gospodarki. Z uwagi na zakres analizy największego wysiłku wymagało opiniowanie raportu dot. wskaźników i trendów dla oceny realizacji planu działań KE na rzecz eliminacji zanieczyszczeń, raportu dot. postępów we wdrażaniu 8. Programu Działań w zakresie środowiska oraz raportu dot. stanu wód. Drugim najczęściej konsultowanym produktem były wskaźniki, w tym opisy ich metodologii. Wkład merytoryczny w część konsultacji zapewнили pracownicy GIOŚ, w tym największy KPK. W przypadku około 20 konsultowanych produktów stanowisko opracował i przekazał do EEA KPK, w tym do wybranych większych opracowań tematycznych. Przekazywane komentarze i informacje obejmowały wkład własny i/lub wkłady pozyskane. W niektórych przypadkach odpowiedzi do EEA udzielali inni pracownicy, w tym w większości z nich byli to pracownicy innych jednostek. Dla pozostałej części produktów strona polska nie miała uwag ani sugestii. KPK organizował lub wspierał także proces wypełniania kilku kwestionariuszy tematycznych zbierających dane lub informacje o badaniach, projektach lub inicjatywach w Polsce lub opinie o priorytetach prac w ramach nowych grup EIONET. Zorganizował pozyskanie informacji oraz wspierał prace nad profilem EEA dla Polski dot. gospodarki o obiegu zamkniętym, a także wspierał aktualizację przez MKiŚ profilu krajowego dot. odpadów. W roku 2024 KPK zapewnił również wkład i opiniował otrzymany z MKiŚ projekt sprawozdania KE z przeglądu wdrażania polityki ochrony środowiska w Polsce. Rozpowszechniał także otrzymywane z EEA informacje o pracach KE istotnych dla sieci EIONET.

W ramach realizacji sprawozdawczości do EEA lub do Komisji Europejskiej poprzez narzędzia EEA, wykorzystując dane Państwowego Monitoringu Środowiska oraz inne opracowania wykonane przez właściwe komórki resortu, w 2024 r. przekazano do Centralnego Repozytorium Danych (CDR) EEA lub nowej platformy Reportnet 3.0 zbiory dotyczące: powietrza w zakresie jego jakości, wód śródlądowych, ichtiofauny morskiej, Krajowego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń i dużych obiektów energetycznego spalania. W systemach EEA wykonano przy tym liczne obowiązkowe testy jakości danych. W zakresie jakości powietrza, oprócz ustalonego raportowania do repozytorium danych CDR EEA, z bazy danych GIOŚ przesyłano co godzinę na serwer EEA dane bieżące, on-line, z automatycznych stanowisk pomiarowych w zakresie stężeń określonych substancji. W podlegającej konsultacjom w 2024 r. ocenie wywiązywania się kraju ze sprawozdawczości w 2023 r. kluczowych dla EEA danych, objętych też przekazami realizowanymi przez inne jednostki w kraju, Polska osiągnęła maksymalną notę zajmując pierwsze miejsce wraz z 3 innymi państwami. Z uwagi na harmonogram sprawozdawczości liczba corocznie ocenianych przekazów jest zmienna. W 2023 r. 13 przekazów danych było klasyfikowanych przez EEA jako kluczowe i podlegające tej ocenie.

W obszarze promocji EEA i EIONET możliwe było prowadzenie ograniczonych działań związanych z rozpowszechnianiem raportów EEA. Informowano też o pracach i produktach EEA i EIONET. Kontynuowano rozpowszechnianie wyników projektu Corine Land Cover. Opracowywano też informacje dla MKiŚ dotyczące współpracy Polski z EEA.

Opracowanie:

Małgorzata Bednarek - Krajowy Punkt Kontaktowy ds. współpracy z EEA (EEA/EIONET NFP PL)

Departament Monitoringu Środowiska

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

